

Це демонструє зразок з кількістю модифікатора 0,1%, щільність якого на 1,6 % більша в порівнянні зі зразком без модифікатора. З підвищенням кількості карбиду кремнію з 0,2% до 0,3% щільність зростає. У зразках, які були відлиті в піщано-глинисту форму зі збільшенням кількості SiC зміна щільності сплаву майже не відбувається.

Порівняльний аналіз показників щільності металу виливків, залитих в кокіль та піщано-глинисту форму, показав, що теплофізичні умови затвердіння також мають свій вплив. В металевій формі швидкість затвердіння сплаву вища і структура стає більш щільною (щільність зразків виливків, що отримані в ПГФ, на 2,7% менша в порівнянні з виливками, що отримані в кокілі).

Список літератури

1. Куцова В.З. Модифікування алюмінієвих сплавів / В.З. Куцова, О.В. Швець, Т.А. Аюпова // «МОМ». – 2001. – № 1-2. – С. 99-109.

2. Ямшинський М.М., Селівьорстов В.Ю., Лук'яненко І.В., Кивгило Б.В. Вплив модифікування високодисперсним карбідом кремнію на ливарні властивості вторинного сплаву системи Al-Si // Метал та лиття України №1 (30). – Київ, 2022. – С. 77 – 83.

УДК 669.018.29:66.046.5:543.226

Р. А. Сергієнко, А. М. Верховлюк, О. А. Щерецький,

В. О. Щерецький, О. В. Железняк

Фізико-технологічний інститут металів та сплавів НАН України

e-mail: rsruslan17@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОДЕРЖАННЯ ВИСОКОЕНТРОПІЙНИХ СПЛАВІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНДУКЦІЙНОЇ ПЛАВКИ

Методи отримання високоентропійних сплавів в основному такі самі, як і звичайних сплавів, а їх форма та об'єм є важливими факторами для вибору шляхів виробництва [1, 2]. Методи отримання можна в основному розділити на лиття рідкого металу та за допомогою порошкової металургії. Наприклад, дугове і індукційне плавлення та механічне легування зазвичай використовуються для приготування об'ємних зразків із високоентропійних сплавів. Під час процесу плавлення тверді чисті метали розплав-

ляються і змішуються один з одним. Використання індукційного нагрівання є ефективним і швидким для плавлення металів, оскільки метали зазвичай демонструють добру провідність. У той же час, завдяки ефекту перемішування індукційного електромагнітного поля сплав гомогенізується в рідкому стані. Порівняно з дуговим плавленням індукційний нагрів дає можливість приготувати зливки більшого розміру, вага яких може перевищувати 1 кг [3, 4].

Високоентропійний сплав системи FeNiCoCrMn було виплавлено у вакуумній печі з індукційним нагрівом у середовищі аргону в алундовому тиглі. Сплави систем FeNiCrCuAl та FeNiCrCuMn з домішками вуглецю та кремнію отримували на повітрі в індукційній печі під флюсом у тиглі з набивною нейтральною футерівкою із окидів алюмінію та магнію. В якості вихідних шихтових матеріалів використовували: залізо карбонільне особливої чистоти (99,99%, мас. част.); катодний нікель (99,99 %, мас. част.); хром електролітичний, марок ЭРХ1, Х99 (99,5%, мас. част.) у вигляді лусочок; порошок марганцю чистотою не менше 99,5%, мас. част.; кобальт електролітичний марки К0 (99,98%, мас. част.); електротехнічна мідь у вигляді прутків та дроту марки М0 (99,93 %, мас. част.); алюміній чушковий високої чистоти марки А95; та чавун складу %, мас. част.: С – 2,6, Ni – 17, Cu – 2,9, Cr – 2,5, Mn – 1,2, Si – 2,0, S – 0,02, P – 0,04.

При виплавці сплаву системи FeNiCoCrMn робочу камеру вакуумували ($P = 2 \cdot 10^{-2}$ Па) та заповнювали високочистим аргонем до надлишкового тиску 15-20 кПа. Швидкість нагрівання складала 10-20 °С/хв., після приготування сплаву готовий зразок охолоджувався у тиглі зі швидкістю 50-100 °С/хв. Максимальна температура перегріву розплаву в інертному середовищі складала не вище 1550 °С. Після кожного переплаву в аргоні маса зразка із високоентропійного сплаву FeCoNiMnCr зменшувалася не більше ніж на 1%, мас. част.. Експерименти на синхронному термічному аналізаторі з марганцевмісними сплавами показали, що маса зразку зменшується на 0,3 %, а тигель забарвлюється у бурий колір.

При виплавці сплавів систем FeNiCrCuAl, FeNiCrCuMn на повітрі алюміній та марганець вводили у рідкий розплав у вигляді лігатур (70Cu-30Al, 65Cu-35Mn), які попередньо готували. Спочатку розплавляли чавун, а потім у рідкий сплав добавляли хром, нікель та лігатури Cu-Mn, Cu-Al. Максимальна температура перегріву розплаву на повітрі для системи FeNiCrCuAl була не вище 1550 °С, а для системи FeNiCrCuMn не перевищувала 1500 °С, а втрата на угар елементів в середньому була не вищою, ніж 9,5 %, мас. част. Після приготування сплавів на повітрі рідкий метал виливали по технології литва за моделями, що газифікуються у форми з дисперсним вогнетривким

наповнювачем. Визначення температури заливки ($T_{\text{зал}}$) безпосередньо у ливарній формі, температури початку кристалізації ($T_{\text{кр}}$), температури солідус ($T_{\text{сол}}$) та швидкості охолодження ($V_{\text{охол}}$) при литті по моделях, що газифікуються проводили за допомогою аналого-цифрового перетворювача WAD AIK BUS. Наприклад, для зразка у вигляді стовпчика діаметром 30 мм із сплаву системи FeNiCrCuMn були отримані наступні термічні параметри: $T_{\text{зал}} = 1314$ °C, $T_{\text{кр}} = 1261$ °C, $T_{\text{сол}} = 1058$ °C, інтервал кристалізації $\Delta T = 203$ °C, $V_{\text{охол}} = 0,3$ °C/сек, рекалесценція 3.3 °C.

За допомогою синхронного термічного аналізу досліджували термофізичні властивості високоентропійних сплавів – температури солідус ($T_{\text{с}}$), ліквідус ($T_{\text{л}}$), інтервал кристалізації (ΔT) та площі піків теплопоглинання ($\Delta H_{\text{погл}}$ при нагріві) і тепловиділення ($\Delta H_{\text{вид}}$ при кристалізації). Для дослідних високоентропійних сплавів різних складів було визначено наступні термофізичні параметри: **Fe₂₁Ni₁₉Cr₁₈Cu₁₈Al₁₈Mn_{0.15}C_{2.85}Si₃** – $T_{\text{с}} = 1232$ °C, $T_{\text{л}} = 1284$ °C, $\Delta T = 53$ °C, $\Delta H_{1\text{погл}} = -146$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{погл}} = -7,4$ Дж/г, $\Delta H_{\text{вид}} = 109$ Дж/г; **Fe₂₄Ni₁₈Cr₂₀Cu₁₇Mn_{15.5}C_{3.7}Si_{1.8}** – $T_{\text{с}} = 1005$ °C, $T_{\text{л}} = 1264$ °C, $\Delta T = 259$ °C, $\Delta H_{1\text{погл}} = -13$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{погл}} = -131$ Дж/г, $\Delta H_{1\text{вид}} = 127$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{вид}} = 19$ Дж/г; **Fe_{21.8}Ni_{18.1}Cr_{18.1}Cu₁₄Al₂₄Mn_{0.2}C_{2.3}Si_{1.5}** – $T_{\text{с}} = 1262$ °C, $T_{\text{л}} = 1296$ °C, $\Delta T = 34$ °C, $\Delta H_{1\text{погл}} = -194$ Дж/г, $\Delta H_{1\text{вид}} = 134$ Дж/г; **Fe₂₄Ni_{19.5}Cr₁₈Al₁₂Cu₂₁Mn_{0.3}C_{3.2}Si₂** – $T_{\text{с}} = 1115$ °C, $T_{\text{л}} = 1275$ °C, $\Delta T = 160$ °C, $\Delta H_{1\text{погл}} = -4,6$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{погл}} = -120$ Дж/г, $\Delta H_{1\text{вид}} = 68$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{вид}} = 0,45$ Дж/г, $\Delta H_{3\text{вид}} = 16$ Дж/г; **Fe_{24.7}Ni₂₀Cr₁₈Cu₂₀Mn_{0.5}Al₁₂C_{2.8}Si₂** – $T_{\text{с}} = 1109$ °C, $T_{\text{л}} = 1276$ °C, $\Delta T = 166$ °C, $\Delta H_{1\text{погл}} = -6$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{погл}} = -0,4$ Дж/г, $\Delta H_{3\text{погл}} = -68$ Дж/г, $\Delta H_{4\text{погл}} = -10$ Дж/г, $\Delta H_{1\text{вид}} = 59$ Дж/г, $\Delta H_{2\text{вид}} = 14$ Дж/г. Також були виплавлені сплави з атомною долею марганцю у складі від 16 до 19 % – **Fe_{20.5}Ni_{19.4}Cr_{16.5}Cu₂₀Mn₁₉C_{2.3}Si_{2.3}**, **Fe₂₃Ni₁₉Cr₁₈Cu₂₀Mn₁₆C_{2.3}Si_{1.8}**. Нижні індекси у хімічних формулах вказують на атомні долі кожного елемента.

При виплавці однорорідних за хімічним складом високоентропійних сплавів на повітрі температури перегріву не повинні перевищувати 150-200 °C. Сплав системи FeNiCrCuAl можна перегрівати до більшої температури ніж сплав FeNiCrCuMn із-за утворення щільної оксидної плівки Al_2O_3 на поверхні розплаву.

Список літератури

1. Yong Zhang, Preparation Methods of High-Entropy Materials /in book High-Entropy Materials (a brief introduction) // Springer Nature Singapore Pte Ltd. **2019**. ISBN 978-981-13-8526-1 (eBook) <https://doi.org/10.1007/978-981-13-8526-1>

2. Ghazi, S. S., Ravi K.R. Phase-evolution in high entropy alloys: Role of synthesis route / S. S. Ghazi, K.R. Ravi // *Intermetallics* – **2016**. –V. 73 – P. 40-42. <http://dx.doi.org/10.1016/j.intermet.2016.03.002>

3. Singh, A. K., Subramaniam, A. On the formation of disordered solid solutions in multi-component alloys / A. K. Singh, A. Subramaniam // *J. Alloys Compound*. – **2014**. –V. 587 – P. 113-119. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jallcom.2013.10.133>

4. Xia, S., Phase stability and microstructures of high entropy alloys ion irradiated to high doses / M.C. Gao, T. Yang, P.K. Liaw, Y. Zhang // *Journal of Nuclear Materials* – **2016**. – V. 480 – P. 100–108. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jnucmat.2016.08.017>

УДК 621.74:669.13.017

К. А. Сіренко

Фізико-технологічний інститут металів та сплавів НАН України, Київ

e-mail: thermoexp.metal@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ ШИХТИ ПРИ ВИПЛАВЛЕННІ ЧАВУНУ

Виготовлення деталей литвом складається з наступних основних технологічних етапів: металозавалки, яка включає формування шихти, виплавлення металів та сплавів, розливки розплаву за ливарними схемами. Усі вказані виробничі перетини і технологічні етапи рішуче впливають на якість виливків та техніко-економічні показники виробництва. Металозавалка складається з розрахунку шихти, виходячи з наявних на підприємстві матеріалів (металобрухту, звороту власного виробництва, феросплавів тощо), і завантаження шихти в піч. Далі відбувається розплавлення шихти і доводка хімічного складу розплаву до необхідних показників на підставі результату аналізу відібраної з розплаву проби металу. Доводка розплаву до необхідної кондиції здійснюється шляхом «тонкого» регулювання за допомогою його дошихтовки. Виплавка ведеться за температурно-часовими режимами, які забезпечують повну розчинність та засвоєння компонентів шихти у розплаві при мінімально можливому угарі хімічних елементів.

Досвід ливарних підприємств свідчить, що шихтування є одним з найвідповідальніших етапів технологічного процесу. Вагомий вплив на якість ливарної продукції має не тільки маса, кількість кожного компонента шихти, а й стабільність їх хімічного складу